

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 Willemijn Petroff-van Gulp in oorlogstijd
- 🏠 De Nederlandsche Kinderbond, afdeling Baarn
- 🏠 Sporen van bewoning uit de 12e eeuw

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

Om met de deur in huis te vallen: ik ben teleurgesteld in de betrokkenheid van de leden van onze vereniging. In de *Baerne* van december 2018 heb ik een oproep geplaatst voor enkele vrijwilligers voor de excursiecommissie. Helaas heeft niemand hierop gereageerd. Blijft dit zo, dan kan de excursie in 2019 niet doorgaan. Heel jammer, maar het is niet anders. Wij zijn een vrijwilligersorganisatie pur sang en zonder vrijwilligers kunnen wij nu eenmaal geen aanvullende activiteiten bieden.

Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden. Tijdens de goed bezochte nieuwjaarsreceptie opende de voorzitter van de Oranjevereniging Baarn, de heer Eijbaard, onze nieuwe tentoonstelling Baarn, waar Oranje zich thuis voelt. Ondanks het slechte weer in januari jl. werd deze expositie meteen al goed bezocht. Aansluitend hield op 15 januari jl. de heer Frits Booy een interessante lezing over Markante monumenten in Baarn. En in februari vonden traditiegetrouw de succesvolle foto- en filmpresentaties plaats. Kortom volop activiteiten met voor elk wat wils.

Bestuurlijk zitten wij ook niet stil. Zo draaien onze computers inmiddels op een NAS (Network Attached Storage, centrale server) en de bewegwijzering naar de Oudheidkamer in het souterrain is verbeterd door een niet te missen bord boven de trap naar de kelder.

De oplage van het jubileumboek *Duizend jaar Baarn* dat in 2014 verscheen, is volledig uitverkocht. Historicus Herman Pleij raakte op de avond van de Baarnse geschiedenis niet uitgesproken over dit boek en ik ben blij te kunnen

melden dat het herdrukt wordt! Vanaf eind maart a.s. zal het beschikbaar zijn bij boekhandel Den Boer in de Laanstraat voor € 24,50.

Tot slot maak ik van de gelegenheid gebruik u erop te attenderen, dat de Algemene Ledenvergadering dit jaar plaatsvindt op dinsdag 26 maart a.s. in zalencentrum Het Brandpunt. Na de 'officiële' vergadering, die om 20.00 u begint, zal de heer René van Hal om circa 21.00 u starten met een lezing over de 'Gilden door de eeuwen heen'. Hij besteedt dan ook aandacht aan het Sint Anna Gilde dat tot het begin van de vorige eeuw actief was in onze mooie woonplaats Baarn.

Hartelijke groet,
Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	1
Willelmijn Petroff-van Gulp in oorlogstijd	2
De Nederlandsche Kinderbond, afd. Baarn	8
Sporen van bewoning uit de 12e eeuw	18
Restauratie van een graf	22
Verzamelaars opgelet!	24
Aanwinsten 4e kwartaal 2018	25
Herdruk 'Duizend jaar Baarn'	26
Geboren, getogen:	
Carla en Wil Blankenstein	27
Colofon & agenda	32

Foto omslag: villa Quatre Bras, voormalig hoofdkwartier van de Baarnse Kinderbond, hoek Stationsweg met Oranjestraat (coll. HKB).

WILLEMIJN PETROFF - VAN GURP IN OORLOGSTIJD

In de jaren 1960 waren Will(emijn) en ik beiden lid van de tennisclub Phonosmash. Ik wist dat ze in een Duits concentratiekamp had gezeten. Helaas wilde ze daar niet over praten. Daar had ik wel begrip voor, want bij ons thuis gebeurden in de oorlog ook dingen waar nooit meer over gesproken werd. Een jaar of tien later vroeg ik haar toch iets te vertellen, want zulke ervaringen zouden bewaard moeten blijven. Nee hoor, ze was daar nog niet aan toe. Tot ... we elkaar een keer in de Laanstraat tegenkwamen en Willemijn zei dat ze haar verhaal nu wel aan mij wilde vertellen. Ons gesprek heb ik op video laten opnemen door Chris Jenner. De DVD met het unieke verhaal ligt bij de HKB in het archief.

Je behoort tot de oudjes als je de Tweede Wereldoorlog bewust hebt meegemaakt. Je behoort tot de héél erg oude oudjes als je toen werd opgepakt, concentratiekampen overleefde en het nu nog kan navertellen. Zo iemand is onze plaatsgenote Willemijn Petroff-van Gulp, die op 7 november 2018 haar honderdste verjaardag in huize Bloemendael vierde.

door Wim Velthuisen

Willemijn werd in Den Haag geboren in een groot gereformeerd gezin en had maar liefst 14 broers en zussen. In 1942 ging ze op haar 24e in haar geboorteplaats op zichzelf wonen. Al gauw leerde ze enkele verzetsmensen kennen. Ze zag de Duitse bezetting als een groot onrecht en als vanzelf kreeg ze de vraag of ze koerierster wilde zijn. Dat betekende regelmatig bonkaarten en valse papieren rondbrengen voor de LO (Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers) en de LKP (Landelijke Knokploeg). Eén keer moest ze daarvoor helemaal naar Utrecht om dynamiet af te leveren. Op 10 juni 1944 wilden twee mannen met haar praten. Toen ze een wagen van de SS ¹ zag staan, wist ze dat het mis was. De mannen namen haar mee voor een verhoor. Er kwam iemand binnen die zei: *Je kunt ons alles vertellen, want we hebben de anderen ook.* Willemijn dacht dat het een trucje was om haar te laten praten. Ze vertelde niets en werd in een cel van het Oranjehotel ³ opgesloten.

*Wil van Gulp kort voor haar arrestatie
(coll. W. Petroff-van Gulp)*

Enige tijd later hoorde ze arrestanten binnenkomen die in een cel werden opgesloten. Toen de bewakers weg waren, durfde ze te roepen en het bleek dat ze de drie arrestanten kende.

Het Oranjestad hotel in Scheveningen (wikipedia.nl)

Piet Filius hielde *Het is mijn schuld!*. Hij was naar Willemijns huis gegaan om grammofoonplaten te lenen, waar hij werd opgewacht door de twee SD'ers². Ze vroegen of ze mochten meelopen naar zijn huis, waar Piet Krol en John Duiser waren ondergedoken. Allen werden gearresteerd, maar Piet Filius had echter niets te maken met het verzet. Hij stierf op 19-jarige leeftijd in kamp Sachsenhausen, Oraniënburg aan de gevolgen van tyfus in 1945⁴.

Willemijn werd vanuit het Oranjestad hotel in Scheveningen naar kamp Vught gevoerd. Intussen rukten de geallieerden op. Op 5 september 1944 was het kanongebulder al in het kamp te horen. Gedurende deze 'Dolle Dinsdag' hoopten de gevangenen dat ze snel bevrijd zouden zijn, maar de bevrijding zou nog op zich laten wachten. Wel zorgde de opmars van de geallieerden voor veel paniek bij de Duitsers. Er werden gevangenen gefusilleerd. Je kon aan het aantal genadeschoten horen hoeveel mensen er doodgeschoten werden. Willemijn vertelt: *Wij hoorden het schieten. Willekeurig doodden ze mannen, onder wie Piet Krol. En de kleren van die man-*

Vrouwen in het kamp Ravensbrück (wikipedia.nl)

nen moesten wij de volgende dag wassen. De Aufseherinnen (bewaaksters) zochten daarna de stoffen uit die zij zelf wilden gebruiken.

*De volgende dag werd Willemijn met veel andere vrouwen op transport gesteld. In een veewagon werden wel 80 gevangenen gepropt. De aankomst in Ravensbrück, 85 km boven Berlijn twee dagen later, gaf een mensonterende aanblik van het kamp. Achter de hekken stonden uitgehongerde vrouwen. *We gooiden brood zoals we dat in de dierentuin naar de apen gooien. Zij vochten als wilde beesten om zo'n stukje brood.**

De eerste nacht moesten de vrouwen met zijn allen buiten doorbrengen op een berg kolengruis. Het was erg koud en er stond een harde wind. De volgende dag stonden ze gebroken op, de gezichten zwart van het gruis.

Op 12 oktober 1944 ging Willemijn met circa tweehonderd Nederlandse vrouwen op transport naar München. Voor het transport kregen de vrouwen elk 75 g brood en 25 g boter mee. Hier moesten zij drieënhalve dag mee doen. Van dat transport herinnert Willemijn zich

bijna niets. Ze had dysenterie en was eigenlijk de hele reis bewusteloos. Pas in Dachau kwam ze weer bij in een zaal met heel veel licht en warmte. Dat Willemijn überhaupt mee-ging met het transport naar het buitenkamp Dachau bij München had zij aan haar vriendinnen te danken, die haar hielpen en steunden bij het lopen. In de vroegere AGFA-fabriek werden onderdelen voor de oorlogsindustrie gemonteerd. Als het enigszins kon, saboteerden ze de producten. Het gebouw waar ze sliepen was omringd met een prikkeldraadomheining en wachttorens. Willemijn sliep met acht vrouwen uit Vught in een klein kamertje. De ramen waren door bombardementen kapot gesprongen, zodat de sneeuw soms vrij spel had en het altijd koud en tochtig was.

Als één vrouw

Op 26 april 1945 kwam het onthutsende bericht dat de vrouwen geëvacueerd zouden worden. De volgende ochtend vertrok een lange rij haveloos geklede vrouwen met onbekende bestemming en in de regen door de Beierse Alpen tot het plaatsje Wolfratshausen. Hier sliepen de vrouwen op een gammele hooizolder waar de wind de hele nacht doorheen waaide. Door het slapen in de natte kleren waren ze de volgende dag verstijfd van de kou. Toen de commandant riep: *Aufstehen, Weitergehen!* hebben ze als één vrouw gezegd: *Bekijk het maar. Schiet ons maar dood, we kunnen niet meer.*

De commandant stuurde een sergeant weg om aan een hogere bevelhebber te vragen wat

Willemijn tijdens het bezoek van burgemeester Röell ter ere van haar 100ste verjaardag (foto: auteur)

ze moesten doen. De vrouwen waren echter niet meer op gang te krijgen en ze bleven nog een paar nachten in Wolfratshausen. Toen kwamen daar plotseling de Amerikanen en werd de groep bevrijd. De eerste Amerikaan die ze zagen, vlogen ze om de hals. Hij kreeg de schrik van zijn leven, want de vrouwen zagen er niet uit. De Amerikanen zeiden dat ze in de winkels gratis kleren mochten uitzoeken en boodschappen doen. In het dagblad van Wolfratshausen uit die tijd las ik dat de mensen vonden dat ze beroofd werden door een stel soldatenhoeren.

Na vele omzwervingen kwam Willemijn via Zwitserland, Frankrijk en België eindelijk weer thuis. Haar moeder lag ondervoed in het ziekenhuis. Een vriendin hielp haar aan de meest noodzakelijke dingen. Alles was nog op de bon. Willemijn mocht als begeleidster van een groepje ondervoede kinderen voor korte tijd mee naar Engeland. Dat heeft haar geholpen met het verwerken van de oorlogstrauma's. In de jaren 1950 kwam ze in Baarn wonen en werken als directiesecretaresse bij de Philipsfabriek aan de Torenlaan, waar grammofoonplaten werden gemaakt. Jarenlang heeft niemand in Baarn enig idee gehad van wat zij had meegemaakt in de oorlog.

Bronnen

Oorlogsbronnen.nl

Wikipedia.nl

Verzetsmuseum.org

Benjamins-Schalekamp, C.: *Gezin in Oorlogstijd: Een Reconstructie 1940-1945*.

Noten

1. SS was de afkorting van *Schutzstaffel*, die in 1925 was opgericht als speciale lijfwacht van Adolf Hitler. De zwartemenden waren gevreesd en gehaat in Nederland.
2. SD was de *Sicherheitsdienst*, die samen met de Gestapo (Geheime Staatspolizei) vooral de verzetsgroepen probeerde te ontmantelen en daar helaas vaak in geslaagd is.
3. 'Oranjestotel' was de erebijnaam van de Scheveningse gevangenis. Op een muur was geschreven: 'Hier ligt geen gajus, maar Hollands Glorie potverdorie.' In het Oranjestotel heeft ook onze vroegere plaatsgenoot Lodewijk van Hamel in hechtenis gezeten.
4. *Gezin in Oorlogstijd*, p.127. Piet Filius jr. werd opgepakt in de zomer van 1944, vermoedelijk als vergelding, want zijn vader Piet zat in het verzet en die was die dag gewaarschuwd niet naar huis te gaan.

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

**ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063**

DE NEDERLANDSCHE KINDERBOND, AFDELING BAARN

Met de verspreiding van de evolutieleer raakte het meer geaccepteerd dat de mens onderdeel is van de natuur. Vooral de elite en de gegoede burgerij omarmden de nieuwe leer dat de mens niet superieur is aan het dier. Hierdoor ontstonden in de 19e eeuw bijvoorbeeld de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Dieren, de Nederlandsche Bond ter Bestrijding van Vivisectie en de vegetarische beweging. Ook groeide de overtuiging dat iemand die wreed was tegen dieren, ook wreed kon zijn tegen mensen, en tegenover alles dat zwak en weerloos was. Bij deze trend paste ook de Nederlandsche Kinderbond, die in 1892 werd opgericht met als doel *reeds bij de kinderen rechtvaardigheid en medegevoel jegens al wat leeft aan te kweeken en ruwheid en baldadigheid tegen te gaan*.¹ Initiatiefneemster was Caroline van der Hucht-Kerkhoven. Onder de oprichters bevond zich ook Anna Henriëtte Pierson-van Goudoever. Zij was de echtgenote van bankier Henri Daniel Pierson, wiens broer Louis (van de bank Pierson & Co) voor zichzelf de villa *Uytenbosch* in Baarn liet bouwen.

door Douwe van der Meulen

Doe uw best
om goed en vriendelijk te zijn
jegens alle levende schepselen

Het aanleren van zelfbeheersing, het vergroten van eigenwaarde en het vormen van innerlijke beschaving bij de jeugd, dat waren de kernpunten in de doelstelling van de Kinderbond. De organisatie trachtte deze doelen te bereiken door het houden van bijeenkomsten in een huiselijke sfeer, het verspreiden van goede lectuur en het afleggen van huisbezoeken. Naast het bezig zijn met spel of handenarbeid werden de kinderen ook meegenomen de natuur in, om zo respect voor de schoonheid van het buitenleven en alles wat daar leeft bij te

Mejuffrouw Marie Jungius en een harer clubjes van den Nederlandschen Kinderbond (foto: Vinkenbos & Dewald).

brenge. Na viermaal een bijeenkomst te hebben bezocht kregen kinderen een diploma van lidmaatschap uitgereikt. Daarop stond een enkele versiering.

De Baarnse afdeling

De Baarnse afdeling van de Kinderbond werd in juni 1904 opgericht door drie dames van goeden huize: mejuffrouwen Jeanne Caspers en Cornelia Poelman, beiden wonende in villa *Quatre Bras*, en T. Ooster, wonende in villa *Lommeroord*. De *Gooi- en Eemlander* van 15 juni 1904 schreef: *Deze vereeniging wil 'bij onze kinderen, het Volk der Toekomst, baldadigheden tegengaan, en liefde, rechtvaardigheid en eerbied voor al wat leeft aankweken'. Als leden der afdeeling hier ter plaatse kunnen toetreden alle kinderen uit Baarn en omstreken van 6 tot 14 jaar, zonder onderscheid van stand of godsdienstige gezindte. Deze kinderen komen in clubjes van 10-15 wekelijks bijeen, onder leiding van een heer of dame, die hun wat voorleest en vertelt of platen met hen bespreekt en het gemoedsleven der kinderen tracht te ontwikkelen.*

Nieuwe leden konden zich kosteloos aanmelden bij mejuffrouw Poelman in villa *Quatre Bras*, op de hoek van de Stationsweg en de Oranjestraat. Voor de benodigde startgelden richtten de dames zich per circulaire tot de 'meergegoeden' in Baarn.

De bijeenkomsten van de Kinderbond werden vanaf 1909 gehouden in een zaaltje annex woonhuis aan de Leestraat 26, bewoond door de familie Van Schaffelaar. Mevrouw Van Schaffelaar beheerde het gebouw en hield toezicht. Na de Tweede Wereldoorlog waren in een ander deel van het pand (no. 24) onder andere groente- en aardappelhandel

Woudenberg en de zaak in automaterialen van Eddy Vos gevestigd. In 1911 waren er wekelijks vier avondclubs en vier dagclubs. In dat najaar kwam ook een vervolclub tot stand, bestaande uit jongens en meisjes van 16 en 17 jaar, die te groot werden voor de Kinderbond. Zuster Poelman bleef de leidster van dit groepje dat bijeenkwam onder de door de leden bedachte naam S.B.W. (Steeds Beter Wordend). De in dat jaar door clubkinderen verzamelde plaatjes werden gestuurd naar het Kinderhuis van het Leger des Heils te Amsterdam. In hetzelfde jaar zouden in de omgeving van Baarn ook afdelingen van de Kinderbond worden opgericht in Hilversum en Amersfoort.

Bibliotheek

De vergaderingen van de commissieleden werden maandelijks ten huize van de presidente gehouden. Naast algemene punten konden ook opvoedkundige onderwerpen worden besproken, bestudeerd of gelezen. Ook werden

Leestraat 26 in 2018 (foto auteur).

nu en dan de moeders van de clubleden uitgenodigd om samen met de dames-commissieleden opvoedkundige zaken te bespreken.

De Kinderbond toonde zich een warm pleitbezorger van het lezen van boeken. Zo maakte de bond zich sterk voor de oprichting van volksen kinderbibliotheken. Met boekenlijsten en recensies in het *Correspondentieblad* van de Nederlandse Kinderbond gaf de organisatie voorlichting over kinderboeken. Omdat er weinig boeken waren met deze strekking, werden vanuit de landelijke bond verhalen geschreven, verzameld of in boekvorm uitgegeven.

Ook de Baarnse afdeling zette een bibliotheek op, waarvoor door leden boeken werden geschonken. In 1910 werden *met grote dankbaarheid* 37 boeken aan de afdeling geschonken door mejuffrouw Pit, de latere mevrouw Oosting. De inhoud van de boeken werd vooraf getoetst aan de doelstellingen van de bond. Zo mocht de behoefte aan emotie nooit leiden tot *bevrediging van onedele gevoelens als leedvermaak, spot, minachting of wreedheid*. Onder de commissieleden circuleerde wekelijks de portefeuille met het nieuwste dat op het gebied van kinderlectuur en *paedagogie* was verschenen.

Commissieleden

De eerste bibliothecaris mejuffrouw Holtzschue werd na haar verhuizing in 1910 vervangen door mejuffrouw D. Heineken. Na hun huwelijk werden de commissieleden B. Voorthuysen, A. Pit en S. van Dorp vervangen door de dames Bakker, S. en E. Sterneberg, A. Westerman en Boon Hartsinck. In *De Gooi- en Eemlander* van 18 december 1927 wordt ook mejuffrouw C.A.J. Druyvesteijn (villa *Alcmaria*) genoemd als bestuurslid van de Baarnse Kinderbond.

Zuster Poelman

Zuster Cornelia Poelman was een zeer bekende inwoner van Baarn, op wie nimmer tevergeefs een beroep werd gedaan wanneer er geholpen moest worden. Naast haar werk voor de Kinderbond was zij erg actief in het jeugdwerk en het maatschappelijk werk. Daarbij was zij de drijvende kracht bij de actie tot verkoop van kinderzegels en kaarten *Voor het kind*, en was zij rond 1936 betrokken bij de oprichting van de afdeling Baarn en omstreken van de Vereniging tot Bevordering der belangen van Slechthoorenden. De laatste jaren van haar leven was de ongehuwd gebleven zuster Poelman door een slepende ziekte aan haar woning gebonden. Ze overleed op 16 oktober 1943 op 74-jarige leeftijd in Baarn en werd begraven in Utrecht.

Extra inkomsten

Omdat de Kinderbond nauwelijks inkomsten had, werden vele acties op touw gezet. Zo gaf het Baarns Mannenkoor op woensdag 29 april 1925 een liefdadigheidsconcert in hotel *De la Promenade* ten bate van de Kinderbond, afdeling Baarn. Welwillende medewerking werd verleend door mezzosopraan D.C. van Lidt de

Zuster Poelman (coll. Groenegr.nl).

Jeude-van Rossem en pianist Fred Breekveldt. Bazaars leverden in 1929 en 1930 elk ongeveer f 200,- op.

Op 27 en 28 april 1938 werd ten huize van zuster Poelman een bazaar gehouden. *De opbrengst van bazaar en prikkartenactie was f 208,40 netto. De naam van de pop was "Bregje". Het schilderij werd uitgeloot op No. 32. De jampot op No. 17. De kluwen wol had een van 368 meter lengte, aldus het verslag in de Baarnsche Courant van 5 mei 1938.*

Landelijke bondsvergaderingen

De landelijke bestuursvergaderingen werden bij toerbeurt bij een van de afdelingen gehouden. Zo werd op 3 juli 1908 de zomervergadering gehouden in het Baarnse Badhotel. Na afloop van de huishoudelijke agenda gaf A.E. Thierens van 's-Gravenhage een inleiding over de *Moral Instruction League*. Nadat presidente Suze Groshans de vergadering had beëindigd, werd de dag afgesloten met een wandeling en een maaltijd. Ook in 1918 zou de landelijke vergadering in Baarn worden gehouden, en in 1929 was Baarn voor de derde keer gastheer. Over deze vergadering in hotel *Trier* schrijft *De Gooi- en Eemlander* van 11 juni:

Tijdens de pauze, gedurende welke thee werd geserveerd, brachten de kinderen van de Baarnsche afdeling in Hotel Zeiler een zanghulde aan de voorzitter van den Bond, mej. Groshans. Na afloop van de pauze werd een bezoek gebracht aan de werktuintjes. Voor dit bezoek was veel belangstelling. Het was echter jammer, dat het weer niet meewerkte, waardoor deze tocht nagenoeg verregende. In Hotel Het Kasteel van Antwerpen werd door de aanwezigen den gezamenlijken maaltijd gebruikt. Des avonds om 8 uur, werd na het

nuttigen van het middagmaal, de vergadering voortgezet. De mondharmonicaclub verleende daarbij medewerking en speelde onder andere het Vredeslied. Mej. H. Gantvoort te Utrecht hield tevens een inleiding over 'Schoonheid in de Opvoeding', welke lezing zeer in de smaak viel. Het verdere samenzijn werd nog opgeuisterd met muziek. Den volgenden morgen werd na het brengen van een bezoek aan het clublokaal een gezamenlijke boschwandeling gemaakt, die uitstekend slaagde, dankzij het betere weer. De koffieboterham werd gebruikt in Hotel Trier, waarmede deze jaarvergadering eindigde.

Onderwijs

De Kinderbond was logischerwijs ook erg betrokken bij het onderwijs. Zo was de Baarnse afdeling in 1925 een van de gesprekspartners bij een zitting van de onderwijsinspectie over de opheffing van de Prinses Julianaschool. Ook de Baarnse afdelingen van de Bond van Nederlandsche Onderwijzers, het Nederlands Onderwijzers Genootschap, de Volksbond, Bestuurdersbond SDAP, Vrijzinnige Democratische Bond, de Rooms-katholieke Onderwijzersbond St. Lebuines, de Vereniging van Christelijke Onderwijzers en de schoolcommissie waren uitgenodigd voor deze zitting. In 1934 was de Kinderbond aanwezig bij een bijeenkomst in hotel *Central*, waarbij het ging om actie te voeren tot behoud van de openbare bewaarschool Lenteleven.

De doelstellingen van de Nederlandsche Kinderbond werden vanaf 1913 in Soest uitgedragen door de humanitaire Engendaalschool, later omgedoopt tot Van der Huchtschool². Bij het 25-jarig bestaan van die school was, naast een vertegenwoordiger van de landelijke

Kinderbond, diens Baarnse afdeling vertegenwoordigd door mevrouw Nolda de Vos.

Festiviteiten

Naast de gewone bijeenkomsten werden ook feestelijke bijeenkomsten gehouden. In 1911 kregen de jongeren een feestavond aangeboden in hotel *Velaars*. Die avond werd *op aangename wijze doorgebracht met voordrachtjes, muziek en zang, terwijl ook met milde hand versnaperingen werden uitgedeeld.*

In 1934 kregen kinderen van 10 jaar en ouder een uitnodiging om op 15 en 16 september te logeren bij de jeugdherberg te Oldebroek, het NBAS Bondshuis. De NBAS was de Nederlandsche Bond van Abstinente Studeerenden, een humanitair gezelschap van geheelonthouders, vegetariërs, niet-rokers, antimilitaristen en wereldhervormers. Op dinsdag 7 augustus 1934 werd in de *Promenade* een film gedraaid en werden er lichtbeelden van de bouw van het Bondshuis getoond. Om de onkosten te drukken verrichtten de kinderen *allerlei werkjes, zoals een brief*

wegbrengen waarvoor zij de porto uitsparen, wat onkruid wieden, enz. Ook kleine bedragen die ze van ouders of groote broers ontvangen, iedere kleinigheid wordt door hen met blijdschap geofferd.'

In 1937 werd in het gymnastieklokaal van de Nieuwe Baarnsche School een kerstfeest voor de kinderen gearrangeerd. Deze avond had mevrouw Ritzema de leiding wegens ziekte van zuster Poelman. *Na het zingen van het Bondslied werd door de kinderen een aardig en gevarieerd programma afgewerkt. Tot slot werd een Chinees schimmenspel vertoond.*

Op vrijdag 24 juni 1938 werd in de aula van Het Baarnsch Lyceum het 35-jarig bestaan van de afdeling gevierd met het opvoeren van een toneelstuk getiteld *De verkouden prinses*. De acteurs en actrices waren de jeugdige leden van de bond.

School- en Werktuinen

Zuster Poelmans eerste pogingen om met school- en werktuintjes voor de jeugd te beginnen mislukten door het uitbreken van de

Bondslied

melodie: Onze Duinen (Huber)

Dat ons lied - je blij - de, O - veral verkond' Wij zijn trou - we le - den van den Kin - der - bond.

't Klink' langs stad en vel - den 't Roep' langs bosch en zee Jon - gens, meis - jes, al - len, Komt, wie

doet er mee? Jon - gens, meis - jes, al - len, Komt, wie doet er mee?

Bondslied van de Kinderbond (via wikipedia.nl).

Eerste Wereldoorlog. De doelstellingen van de school- en werktuintjes hadden veel raakvlakken met die van de Kinderbond. Het hebben van een tuintje vereiste immers verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. In de notulen staat dat de kinderen *er moeten wérken maar er ook van leren houden. Daardoor leren ze andermans goed te respecteren en te begrijpen hoeveel zorg, moeite en ijver verbonden zijn aan het winnen van gezónde bodemproducten en meer oog te krijgen voor de natuur.* Zo werden de kinderen op een zinvolle manier in contact gebracht met de natuur.

Zuster Poelman bleef onvermoeid ijveren voor

dit sociaal en pedagogisch van belang zijnde instituut. Toen het gemeentebestuur de Baarnse Kinderbond ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan f 50,- schonk, werd dat op voorstel van zuster Poelman bestemd voor het in het leven roepen van de school- en werktuinen. Er werd een commissie gevormd onder haar leiding, de andere leden waren mevrouw Wilhelmina Cornelia Vliegenthart (penningmeester tot 1934), wonend aan de Stationsweg tegenover de Koningsweg, en mevrouw Bea Kuipers, die aan de Emmalaan woonde. De commissie verzocht om een deel van het Oranjepark beschikbaar te stellen voor Baarnse School- en

Vrijwilligers van de School- en Werktuinen op een versierde wagen in 1930. Bovenaan drie dames met pothoeden: B.A. Kuipers (1), zuster Poelman (2) en W.C. Vliegenthart (3). Gehurkt: de heren Werner (4) en Hornsveld (5) (coll. Groenegraf.nl).

Werktuinen. Tal van particulieren steunden het initiatief van de commissie, terwijl ook de gemeenteraad een subsidie van f 500,- verleende. Een van de andere subsidieverstrekkers was de Tucht-Unie. Dit was een federatief samenwerkingsverband van onder andere de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, verenigingen voor volkszang en verenigingen tegen drankmisbruik en de Oranjobond van Orde. Met de financiële hulp van het gemeentebestuur en een gift van koningin Emma, slaagde de commissie erin om een terrein in exploitatie te nemen met 80 tuintjes. De tuintjes lagen achter het complex van het rooms-katholieke Zusterhuis aan de Kerkstraat, daar waar nu de Schilderswijk ligt. Carel Gustaaf Werner, actief in het jeugd- en jongerenwerk van de gereformeerde kerk en tevens werkzaam bij de botanische tuin Cantonspark, werd gevraagd aan de voorbereiding deel te nemen en zich tevens beschikbaar te stellen als beheerder en leider van de op te richten Baarnse School- en Werktuinen.

Corsowagen van de Kinderbond in 1933 bij het 10-jarig bestaan van School- en Werktuinen (coll. Groenegraf.nl).

Jaarlijks werd in september door de School- en Werktuinen een optocht gehouden met praalwagens, versierde fietsen en andere vervoermiddelen. Ook de Kinderbond deed daaraan mee met een corsowagen. In 1938 kon zuster Poelman de feestelijkheden in verband met haar gezondheidstoestand voor de eerste keer niet meemaken. De route van het bloemencorso was echter zodanig *dat zij de optocht der kinderen, die haar zoo lief zijn, toch geheel zal kunnen gadeslaan*. Ook werden er boomplantdagen en tentoonstellingen gehouden. De contacten tussen de School- en Werktuinen en de Kinderbond waren nauw. Zo werd de theoretische cursus als voorbereiding op het tuinseizoen vanaf 1929 gegeven in het gebouw van de Kinderbond, en in 1935 vergaderde ook de commissie voor School- en Werktuinen bij de Kinderbond.

Na de Tweede Wereldoorlog werd niets meer vernomen van de Kinderbond, maar des te meer van de School- en Werktuinen. In 1959 werd de verenigingsvorm omgezet in een stichting met 270 tuintjes in beheer. Toen in 1992 natuur- en milieu-educatie een verplicht onderdeel van het basisonderwijs werd, ontstonden ook andere vormen van schooltuinwerk. Op 2 mei 2006 werd de Baarnse stichting School- en Werktuinen omgezet in de stichting Natuur en Milieu Centrum Baarn (NMCB). De gemeente Baarn droeg op 31 januari 2007 de verantwoordelijkheid volledig over aan de NMCB.

Beeld

Tenzij anders vermeld, is het beeldmateriaal afkomstig van de HKB.

Bronnen

Archief *Baarnsche Courant*
geheugenvannederland.nl

Daniël H. Werner en Groenegraf.nl
Wikipedia.nl

Deen, F.: 'Tegen het palingtrekken en katknuppelen' in *Historisch Nieuwsblad*, 7/2012.

Jungius, M.: *De Ned. Kinderbond en de eenheid van alle humanitaire streven*, (1899).

Parlevliet, S.: *Meesterwerken met ezelsoren: bewerkingen van literaire klassiekers voor kinderen 1850-1950* (2009), pag. 183.

Lexicon van de jeugdliteratuur (1982-2014) onder redactie van J. van Coillie, W. van der Pennen, J. Staal en H. Tromp.

Noot

1. Citaat uit artikel van F. Deen.
2. Vernoemd naar de initiatiefneemster van de Kinderbond.

Vrijwilligers gezocht!

Zoekt u voor een paar uur per week een leuke bezigheid? En geeft u om ons lokale erfgoed?

Kom eens praten met een van de medewerkers in de Oudheidkamer om te bekijken waar uw interesses en vaardigheden van pas kunnen komen. Momenteel zoeken wij hulp voor de Excursiecommissie, de Interviewcommissie, en de werkgroep Communicatie.

Als u al weet waar u inzetbaar wilt zijn, neem dan contact op de met coördinatoren. U vindt de telefoonnummers in het colofon op pag. 32.

Gedeelde liefde!

Het gele boek *Baarn, geschiedenis en architectuur* kent u als lokale erfgoedliefhebber natuurlijk al jaren. De laatste druk dateert van 1994 maar het is al bijna 20 jaar uitverkocht. Toch blijft er altijd vraag naar dit bijzondere naslagwerk. Om die reden heb ik contact gezocht met de uitgever.

Na een lange voorbereiding, en met toestemming van de rechthebbenden, hebben we uiteindelijk deze herdruk kunnen realiseren. Hiermee hebben wij blijk willen geven van onze affiniteit met de rijke Baarnse historie.

De beschreven woningen kennen wij goed en vaak ook de eigenaren. Met liefde bewoond en onderhouden; deze liefde delen wij graag.

Prijs € 29,95, verkrijgbaar bij boekhandel Den Boer, Laanstraat 67-69 en bij de Oudheidkamer.

Kees Rigter

RIGTER
MAKELAARS OG

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN
KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

SPOREN VAN BEWONING UIT DE 12^E EEUW

Zoals u in de *Baerne* van december 2018 al heeft kunnen lezen, heeft de Archeologische Werkgroep (ARWE) in oktober jl. een kleine opgraving gedaan in de tuin achter het huis Leestraat 14. Bij dit kleine onderzoek, de maten van de put waren zo'n 2,5 x 1 m bij een diepte van ongeveer 1,5 m, werden - zoals was gehoopt - opnieuw sporen gevonden van de boerderij uit de 12e eeuw. Deze bootvormige boerderij bevond zich onder het naastgelegen parkeerterrein van supermarkt Jumbo aan de Leestraat en werd al in 1990 opgegraven. Bij het onderzoek van afgelopen najaar vonden wij sporen van in de grond ingegraven palen die het skelet van de boerderij vormden. De wanden van dergelijke boerderijen bestonden meestal uit met leem afgewerkt vlechtwerk waarbij het dak met riet gedekt was. Aanleiding van het onderzoek in 1990 waren vondsten die bij opgravingen in 1986 en 1988, eveneens in de directe omgeving, waren gedaan en die hieronder kort worden beschreven.

door Jan van der Laan

Eerste opgraving

In mei 1986 werd achter het huis Leestraat 14 een nieuwe garage gebouwd. Voor de bouw van de garage was in de tuin een bouwput gegraven tot op de oerlaag. Omdat daarbij het een en ander aan scherven tevoorschijn kwam, schakelde de bewoonster de opgravingscoördinator van de ARWE, Thomas Cleij in. Op 8 mei startte een kort onderzoek naar de herkomst van de aangetroffen scherven en om na te gaan of er nog archeologische sporen te vinden waren die informatie konden geven over het gebruik van het gebied voordat de huizen werden gebouwd. In een afvalkuil werd een tiental vondsten gedaan die bepalend waren voor het gebruik van het gebied, bestaande uit zeven kogelpot-scherven, een scherp Pingsdorf-aardewerk en enkele natuurstenen. De gevonden scherven dateren van de 9e tot de 13e eeuw. Ook houtskoolresten en brokken huttenleem wezen op bewoning in de nabije omgeving. Hierdoor kan gesteld worden dat in dit deel van Baarn de

oudste sporen van bewoning voorkomen. Dit zou in de 12e eeuw het centrum van Baarn kunnen zijn geweest.

Tweede opgraving

Eind november 1988 werd door de raad van de gemeente Baarn een voorbereidingsbesluit genomen voor het wijzigen van een gedeelte van het bestemmingsplan Centrum om de uitbreiding van de C1000-supermarkt moge-

1990 - Opgravingsput op parkeerterrein C1000.

lijk te maken. Omdat op deze locatie in 1986 al belangrijke vondsten waren gedaan met betrekking tot de oudste geschiedenis van Baarn, wilde de ARWE ook hier graag zoeken naar archeologische sporen. Dit zou moeten gebeuren op een plek zonder bebouwing die bij de bouwactiviteiten zeker verstoord zou gaan worden. De enige mogelijkheid was naast de supermarkt. Dankzij de gemeente Baarn en de heer Den Blanken, eigenaar van zowel de supermarkt als de grond, kon op zaterdag 4 maart 1989 door de ARWE een onderzoek worden gestart. Door de aanwezigheid van opstallen en begroeiing op het terrein kon slechts een beperkt deel worden onderzocht. Het onderzoek vond in eerste instantie plaats in een sleuf van 1 m breed bij een lengte van 17 m. Later werd hierop nog een kleine dwarsleuf gegraven.

De afgelegen plek trok minimale publieke belangstelling, ondanks aandacht van de lokale pers. Al snel bleek dat de bodem door werkzaamheden in de 18e en 19e eeuw flink verstoord was geraakt, waardoor alleen in het achterste deel van de sleuf oudere sporen werden gevonden. Deze hak- en spitsporen waren zichtbaar doordat ze in de oerbank zaten.

Het oudste vondstmateriaal bestond uit enkele, helaas onversierde scherven van zogenoemd Pingsdorf-aardewerk. Dit aardewerk werd van de 10e tot 13e eeuw gemaakt in o.a. Limburg en het Duitse Vorgebirge en naar onze streken geëxporteerd. Ook werd een scherf gevonden van een handgevormde kogelpot. Doordat dit materiaal uit een afvalkuil afkomstig was, die onder het nog sporadisch aanwezige landbouwdek lag, wijst dit op een datering van voor de 14e eeuw. Uit latere perioden werden een voetscherfje van een Jacobakannetje

van Siegburg-aardewerk, 15e eeuw, en fragmenten van kleipijpen uit de 17e en 18e eeuw gevonden. De oudste vondsten wijzen weer op een nederzetting in de onmiddellijke nabijheid van de opgravingen, vooral de hak- of spitsporen wijzen op een soort moestuin of akker dichtbij de bebouwing. Nu bevestigd is dat in het gebied tussen de Laanstraat en Leestraat bewoning is geweest, is het van groot belang dat bij graafwerkzaamheden in dit gebied de mogelijkheid wordt geboden voor verdere waarnemingen en opgravingen.

Paalsporen van de middeleeuwse boerderij.

Derde opgraving

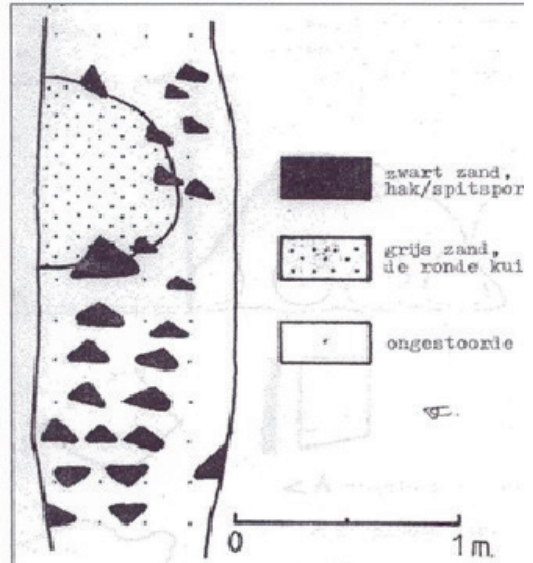
In 1989-1990 koopt de heer Den Blanken, eigenaar van supermarkt C1000 - voor uitbreiding van de winkel en de aanleg van het huidige parkeerterrein aan de Leestraat - de leegstaande opstallen van de firma HERKO. Na overleg met de heer Den Blanken krijgt de

Sporen van de erfafscheiding van de boerderij.

ARWE toestemming om onderzoek te doen. Voorafgaand aan de geplande uitbreiding aan de achterzijde van de winkel, werd een onderzoekput van enkele honderden vierkante meters opengelegd. Dit kon na een donatie van f 1000 van de Maatschappij van het Nut en met medewerking van de firma Rijkeboer die belangeloos een hydraulische kraan ter beschikking stelde. In de onverstoorde bodem werden de grondsporen van een bootvormige boerderij uit de 12e eeuw aangetroffen, waarvan de maten ca. 7 x 23 m waren.

Helaas verdwenen met de verhuizing van opgravingscoördinator Cleij naar Amerika ook alle tekeningen en rapporten van deze laatste opgraving en moeten wij die als verloren beschouwen. Aan de hand van foto's van destijds pogen we nu een en ander te reconstrueren

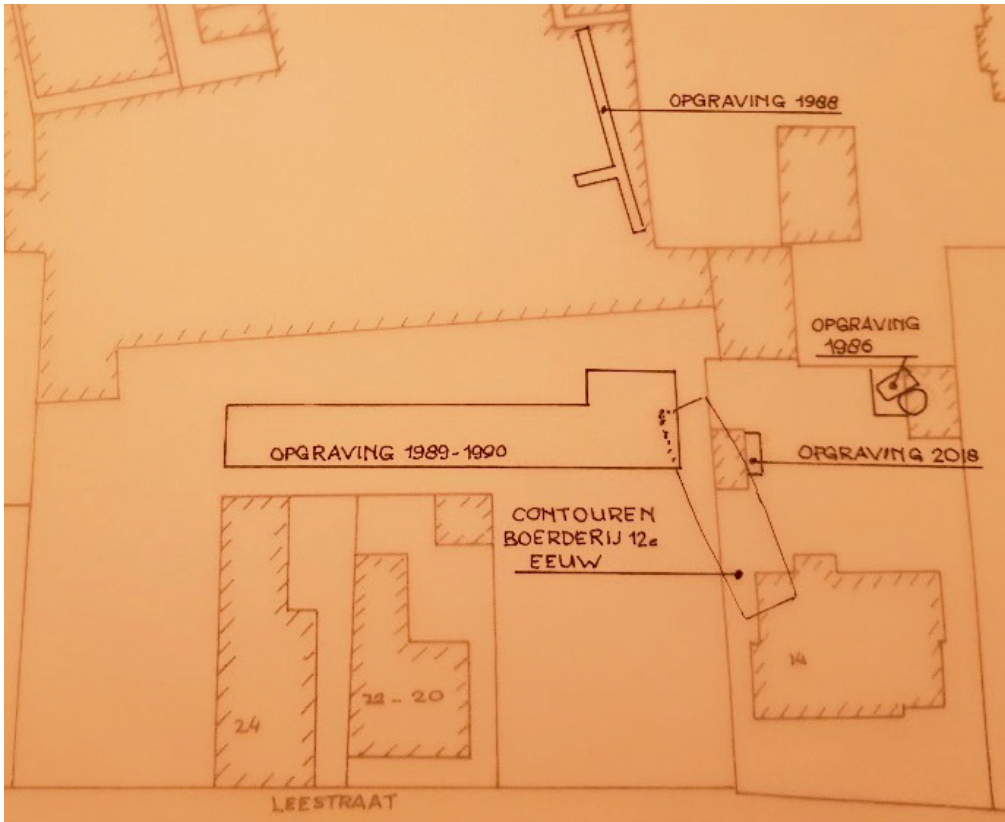

Spitsporen Laanstraat 87 (Thomas Cleij).

Datering oudste bewoningsporen in Baarn

Door de kruistochten in de 11e en 12e eeuw konden veel mensen zich niet alleen vrijkopen, maar werd ook de handel met gebieden over de grenzen tot in Zuid-Europa en het Midden-Oosten geïntensiveerd. Als gevolg hiervan groeide de bevolking enorm en barstten de bestaande nederzettingen uit hun voegen, waardoor veel bewoners op zoek gingen naar nieuwe leefgebieden. Hierbij trok men echter niet verder weg van de bestaande dorpen dan voor eigen leefruimte noodzakelijk was.

De nieuwe dorpen die in deze periode ontstaan, liggen dan meestal ook niet meer dan een kilometer of tien, twaalf, van de oorspronkelijke plek verwijderd. Uit deze periode dateert ook de boerderijplattegrond die de ARWE heeft gevonden. In de 12e eeuw had men de gewoonte om, uit veiligheidsoverwe-

Schets van de verrichte opgravingen in de omgevingen van de Leestraat.

gingen, een aantal boerderijen bij elkaar te bouwen. Daarom vermoedt de ARWE dat er in het gebied tussen de Laanstraat en Leestraat mogelijk nog meer boerderijen hebben bestaan. Het is dan ook van groot belang dat bij bouwplannen voor het centrum van Baarn tijd en ruimte worden ingeruimd om archeologisch onderzoek te laten doen. Waarbij de ARWE natuurlijk graag assisteert.

De recente mini-opgraving bewijst dat zelfs zeer kleinschalige onderzoeken de moeite waard kunnen zijn voor de bepaling van de oorsprong van ons dorp. De ARWE doet bij deze dan ook een beroep op de bewoners en winkeliers tussen de Laan- en Leestraat om ons bij graaf- en tuinwerkzaamheden gelegenheid te geven om onderzoek te doen. Aanmelden kan via de secretaris van de OHK.

RESTAURATIE VAN EEN GRAF

De Oude Begraafplaats aan de Berkenweg mag dan een laatste rustplaats zijn voor vele voormalige inwoners van Baarn, op vrijdagochtend is het er altijd een drukte van belang voor een vaste ploeg vrijwilligers die zich inzetten voor het onderhoud van het groen en van de graven. Onderstaand een (beeld) verhaal van een van de recente werkzaamheden.

door Taco Hofstra

Eén van onze graftombes behoefde hoognodig dringende restauratieve hulp om algeheel inzakken te voorkomen. Aan de zijkant was in de loop der jaren een grote (werkende) scheur ontstaan waardoor het geheel steeds verder uit het lood raakte. Om dit effectief aan te pakken was het noodzakelijk om de dekplaat te verwijderen. Maar hoe en door wie?

Toen wij onze collega's van de Nieuwe Begraafplaats daarover raadpleegden luidde

De geconstateerde scheur.

het advies: dekplaat laten lichten met behulp van een kraan. Maar dit zou nagenoeg zeker tot gevolg hebben dat de dekplaat, die zelf ook enige barsten vertoont, dat niet heelhuids zou overleven. Niet echt een bevredigende oplossing dus.

Daarop heeft de sectie Bouwkunde en Techniek van de werkgroep zelf een plan ontwikkeld waarin de dekplaat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ongeschonden zou blijven en dat bovendien geheel in eigen beheer, dus door de sectie zelf, kon worden uitgevoerd.

Kernpunt van het plan is dat de plaat niet wordt gelicht, maar van de tombe wordt geschoven/getrokken. Dat klinkt simpel, maar dat is het alleen na de nodige en zorgvuldige voorbereiding.

De plaat ligt onder een hoek, schuin naar beneden aflopend. Om hem er af te krijgen moeten er aan beide onderkanten hellingbanen worden gebouwd met dezelfde schuinte als van de opbouw van de grafplaat, die naadloos op de tombe moeten aansluiten en op exact dezelfde hoogte als de tombe. Dat is letterlijk millimeterwerk. Gezien het gewicht van de dekplaat (een dikke 800 kilo) moeten de beide hellingbanen ook goed gefundeerd worden, om te voorkomen dat wegens doorzakken de plaat alsnog breekt.

De glijbaan.

Vervolgens moet de dekplaat zelf ingepakt ('verstijfd') worden. Rondom de plaat wordt een op een plank geschroefde ronde paal, die exact in de holling van de dekplaatzijde past, aangebracht, waarna het geheel nog eens bekist wordt. Aldus dubbel bekist kan de plaat geen kant meer uit.

Gekist.

Dan is het tijd voor het trekwerk. Op iedere hoek van de bekisting wordt een gootje in de bekisting gevijld (een klein, maar essentieel detail), zodat de staalkabel rondom goed "pakt" en dan is het trekken geblazen. Heel voorzichtig wordt de kabel aangespannen, iets meer aangespannen, nog iets meer en dan schiet de plaat met een schokje naar voren. Yes! Bingo! Het werkt!

Trekken maar.

Uiteindelijk is de plaat zonder enig probleem in zijn geheel van de tombe geschoven en komt heelhuids (!!) als het ware aan zijn eigen voeteneind tot rust. Wat een voldoening gaf dat. Alle betrokkenen waren zo trots als een pauw, en terecht!

Een blik in de nu dakloze grafkelder zelf werkt wel enigszins ontvullend: het is er een gro-

10 cm ontsluiting.

te rotzooi. Het lijkt wel of daar beneden een flinke ruzie is geweest, waarbij met alle voorhanden materiaal is gegoid en gesmeten. Hoezo rusten in vrede???

De kelder is inmiddels netjes afgedekt tot er in het voorjaar wordt begonnen met fase 2: restauratie van de tombe en terugplaatsen van de dekplaat. Ook weer spannend. Maar het gaat zeker lukken!

VERZAMELAARS OPGELET!

Verzamelen zit veel mensen in het bloed. Zouden we dat hebben afgekeken van de vogels? De gaai verzamelt eikels en die verstopt hij. De meeste verzamelaars stoppen de verzamelde objecten in een collectie die anderen zelden of nooit te zien krijgen. Zou het toeval zijn of kopieergedrag?

In verzamelingen zit vaak veel tijd en passie, en het is toch jammer dat ze zo weinig zichtbaar zijn. Dáár willen we iets aan doen. De Oudheidkamer is van plan in de zomer van 2019 een expositie te wijden aan verzamelen. En nu eens niet over wat de HKB allemaal bijeen gebracht heeft, maar wat de Baarnaar zoal verzamelt.

Wij zoeken verzamelaars die een deel van hun collectie willen tonen in de ruimte van de Oudheidkamer. Een verzameling verzamelingen van Baarnaars voor Baarnaars.

Wilt u (een deel van) uw collectie gedurende vier maanden laten zien? Neem dan contact op, **vóór 11 maart 2019**, met een van onderstaande personen:

Nora Hemerova **M** 06 28 801 393

Anna Ornstein **T** (035) 62 252 33

Ton van den Oudenalder **T** (035) 54 326 66.

Of stuur een bericht naar **E** oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Er zal, uiteraard in overleg met de verzamelaar, een selectie gemaakt worden van de te tonen objecten.

AANWINSTEN 4E KWARTAAL 2018

De collectie van de Oudheidkamer is het afgelopen kwartaal verrijkt met 53 objecten, waaronder het digitale archief van de Baarnsche Courant (jaargangen 1895 tot heden) en drie ingebonden indexregisters, negen boeken, negen schilderijen en 22 promotie-artikelen van onder andere de Baarnsche middenstand en het Baarnsche verenigingsleven. Op onderstaande foto ziet u een selectie van de recente aanwinsten. Onze erkentelijkheid gaat uit naar de gulle gevers!

Mocht u van zins zijn om op te ruimen en treft u tijdens die actie spullen aan die van Baarnse afkomst zijn of als onderwerp Baarn hebben? In de collectie van de OHK zijn ze van harte welkom.

In willekeurige volgorde: indexboeken Geboren in Baarn 1811-1922, Getrouwd in Baarn 1811-1925 en Overleden in Baarn 1811-1950; groene fles 'Benzine (vuurgevaarlijk)' van firma A. v.d. Brink – Drogisterij (Laanstraat 34); aquarel Zeilboot op de Eem met boerderij op de achtergrond door W. Schoonevelt-Büchner; schilderij Oude knotwilgen op het jaagpad langs de Eem door Jaap de Ruig; promotietassen van keur-slager Matthijssen, D.A. Drogist Van der Horst (Brinkstraat 28) en Excelsior, Christelijke Vereniging voor Lichamelijke Oefening; kleine gele veiligheidshelm van kunststof, verstrekt bij de nieuwbouw van Elisabeth Park Lage Vuursche; grote plastic beker met Nederlandse vlag; leeg blik 50 jaar bevrijding 'Een bli(j)k van Vriendschap'; boek Koninklijke Ondernemingen & Hofleveranciers in Nederland.

HERDRUK 'DUIZEND JAAR BAARN'

De Historische Kring Baerne heeft de afgelopen jaren vele verzoeken gekregen om het boek *Duizend jaar Baarn* in herdruk te nemen. Dat er nog steeds animo voor is, bleek eens te meer tijdens de 'Avond van de Baarnsche Geschiedenis' op 30 oktober jl. waar gastspreker en historicus Herman Pleij het boek een warme aanbeveling gaf, voor zowel de inhoud als de vormgeving en de illustraties.

Duizend jaar Baarn, onder eindredactie van Frits Booij en Gerard Brouwer, is uitgegeven in 2014 naar aanleiding van het 40-jarig bestaan van onze vereniging. Uit het voorwoord van de toenmalige voorzitter André F.N. Mascini:

Het is een indrukwekkend boek waarin vele auteurs zich van hun beste kant hebben laten zien om een levendig en zo waarachtig mogelijke beschrijving te geven van de ontwikkeling van Baarn. Het is een bijzonder naslagwerk over de geschiedenis van Baarn dat bij vele gelegenheden ter hand zal worden genomen door allen die Baarn in het hart hebben gesloten.

Het goede nieuws is dat de HKB onlangs opdracht heeft gegeven tot herdruk van het boek. Als u nog geen exemplaar in uw boekenkast heeft: wees er snel bij!

Prijs € 24,50, vanaf begin april a.s. te koop bij boekhandel Den Boer, Laanstraat 67-69.

GEBOREN, GETOGEN:**CARLA EN WIL BLANKENSTEIN**

Opgroeien in Baarn, het is zo slecht nog niet. In deze serie gaan we terug in de tijd, terug naar het ouderlijk huis, het buiten spelen in de buurt, de lagere school. Deze keer: de jonge jaren van de zussen Carla Nijhof-Blankenstein en Wil Groenesteijn-Blankenstein, die hun kinderjaren beleefden in de Zes Woningen in het bos.

door Eric Lorier

Een rijtje huizen in het bos. Een karrenspoor voor de deur. Een groentetuin, een varken achter het huis. Wat koeien bij de burens. Vader met paard en wagen, moeder die water haalt bij de pomp, kinderen die tollens of paddenstoelen zoeken in het bos. Laat je fantasie de

vrije loop en Wim Sonneveld begint spontaan te zingen over *het tuinpad van mijn vader* terwijl Ot en Sien door het beeld wandelen. Maar in dit verhaal heten Ot en Sien geen Ot en Sien, maar Carla (destijds Clara) en Wil Blankenstein, geboren in de oorlogsjaren 1944 en 1945 in

Wil, Carla, Janny en Ab Blankenstein voor de Zes Woningen.

een van de Zes Woningen, op een open plek in het bos achter op landgoed Buitenzorg. Idyllisch, maar ook armoedig. Geen stromend water, gas, elektriciteit of telefoon. Terwijl de gemiddelde Baarnaar een lichtschakelaar hoefde om te zetten, werkten ze in de Zes Woningen nog met olielampen en kaarslicht. *Mijn moeder heeft er zo'n hekel aan kaarsen aan overgehouden, die heeft er van haar leven nooit meer een aangestoken*, grinnikt Wil. Een eigen bed hadden de zussen niet, ze moesten er een delen. De wc was een poepdoos achterin de schuur, een teil fungeerde als bad. Een keer een taart van de bakker was ongekende luxe. Maar was het erg? Niet als je het beide zussen vraagt. Ze stralen als ze het over hun jonge jaren hebben. *We kwamen niks tekort*, onderstreept Carla. *Alleen sinaasappels*, herinnert Wil zich. *Die waren er wel, maar die kregen we nooit. Te duur denk ik.*

Bijzonder adres

Benjamin Blankenstein en Rutgertje van de Poll huurden rond hun trouwen in 1941 een huisje in de Zes Woningen. Zij geboren in Nijkerkerveen, hij in De Bilt, allebei jong uit huis gegaan om te werken bij een boer. Het rijtje van zes stond aan de zuidkant van de spoorlijn naar Hilversum. Een degelijke weg er naartoe was er niet, het bleef bij een pad dat op een gegeven moment met sintels werd verhard. Het adres waar de familie woonde was vaag. De ene keer was het Zes Woningen 15, dan weer Hooge Vuursche 15 of Buitenzorg 3. Drie adressen voor één huisje, het derde in een rijtje van zes. De huisjes, halverwege de 19de eeuw gebouwd, waren oorspronkelijk bestemd voor arbeiders van landgoed Buitenzorg. Maar toen er minder eigen per-

soneel op het landgoed werkte, kwamen ze op de markt voor andere huurders. Zoals het kersverse koppel Blankenstein. *Ze huurden het voor f 2 per week. Later werd het wat meer, toen er elektriciteit kwam en er kamertjes op de zolder waren getimmerd.'*

In 1943 werd het echtpaar verblijd met de geboorte van Ab (geëmigreerd naar Canada), in 1944 en 1945 volgden Carla en Wil, en in 1956 kwam nakomertje Janny. *Janny is geboren in de opkamer. Toen het zover was werden wij het bos in gestuurd. 'Gaan jullie maar lekker paddenstoelen zoeken, en doe er maar lekker lang over hoor!'* Carla en Wil vertellen het met een brede grijns.

Vader Blankenstein werkte bij meelhandel Hooghiemstra aan de Schoolstraat. *Meelmûus, zo werd hij genoemd.* Hij bracht de bestellingen van zakken meel en veevoer rond. *Eerst ging meneer Evers met zijn opschrijfboekje de klanten langs om bestellingen op te nemen, en daarna ging vader met paard en wagen de bestellingen afleveren. Het bedrijf is later verhuisd naar Wormerveer. We konden mee, maar gelukkig hebben we dat niet gedaan.* De zussen zijn er nog altijd opgelucht over.

Klusjes

Moeder runde het huishouden. En zonder stromend water, elektriciteit en gas (al kwam er later butagas) en met eerst drie en later vier kinderen heb je daar je handen vol aan. De was moest geschrobd, kleren hersteld, aan werk geen gebrek. En de kinderen hielpen mee. Sokken breien. Hout sprokkelen voor de kachel. Werken in de groentetuin. *Doperwten. In mijn herinnering altijd doperwten, verzucht Carla. Nou, aardappels rooien moesten we ook. En knollen trekken, vult Wil aan. En in de*

herfst zochten we Amerikaanse eikels en die brachten we naar meneer Dijkgraaf, de huisbaas. Kregen we geld voor. Niet voor ons zelf hoor, maar voor de huishoudpot.

Hadden pa en ma geen klusje voor de kinderen, dan had een van de burens wel iets. De familie Overeem naast ons had een paar koeien achter het huis. Ik herinner me dat we in de sneeuw de melkbussen met een slee naar de straat brachten. Kregen we aan het eind van het seizoen een rol drop. En snoep kregen de kinderen Blankenstein niet zo vaak, al zorgde een oud-burgemeester voor regelmatige aanvoer van lekkers. Oud-burgemeester Rutgers van Rozenburg van Eemnes kwam op zaterdag

altijd op de fiets de krant brengen bij onze burens. Als we hem zagen, riepen we al 'burgemeester, burgemeester'. Dan had hij een tas bij zich waar altijd wat snoep in zat. Hij maakte er een hele show van. 'Vandaag zit er niks in voor jullie', zei hij dan, maar uiteindelijk kwam er een reep chocola uit, of een puntdrop of een nougatblok. Dat vonden wij geweldig, want we kregen niet veel snoep, en hij vond het leuk dat hij nog burgemeester werd genoemd.

Moeder Blankenstein ging één keer per week op de fiets naar het dorp, om inkopen te doen. Naaigerei, dat soort spul. Met de rieten mand achterop. Buurvrouw Overeem paste dan op

V.l.n.r.: Wil Blankenstein, Gijs Overeem, Henny Overeem, Henk Verhoef, achter op de fiets Eefje Overeem, Carla Blankenstein en nichtje Henny Bos (logeetje). De man met hoed is oud-burgemeester jhr. L. Rutgers van Rozenburg (1877-1966), die elke week langskwam om de krant af te geven bij de burens en de kinderen van de Zes Woningen te trakteren op snoep.

de kinderen Blankenstein. *En dat ging ook andersom. Kon mevrouw Overeem inkopen doen. De dagelijkse boodschappen kwamen aan huis. Bakker Van de Kuinder uit Eemnes, en kruidenier Altena van de Van Heemstralaan. De bakker had zo'n Volkswagenbus. We mochten wel eens een stukje meerijden. Geweldig was dat. Het over en weer oppassen was vanzelfsprekend, in de Zes Woningen was je op elkaar aangewezen. Nabuurschap was normaal. Ik herinner me dat moeder ook wel eens heeft geholpen om iemand af te leggen. De zussen weten de namen van hun oude burens nog precies. De familie Sijberden in het eerste huisje, en dan de families Overeem en Blankenstein, dan een ouder echtpaar Woudenberg – daar hadden wij als kinderen geen contact mee – en dan de families Faddegong – later kwam de familie Van Boeijen daar – en in het laatste huis de familie Groenestijn. Later kwam de familie Verhoef daar wonen.*

Schooltijd

De kinderen Blankenstein gingen naar de Koningin Wilhelminaschool aan de Dalweg. *Op de fiets, vier keer per dag. Want tussen de middag gingen we naar huis om warm te eten. En dan weer terug naar school. Behalve in de winter, dan mochten we overblijven. Als er sneeuw lag, moesten we lopend. En in mijn herinnering lag er heel vaak sneeuw. Dan vertrokken we om acht uur, school begon om negen uur. Je weet hoe kinderen lopen. Dat gaat niet rechtoe rechtaan. Maar we waren nooit te laat. Broer Ab hield het een jaar vol om ook bij mooi weer te lopen. Hij wilde niet leren fietsen, dus hij moest wel.*

De kinderen gingen gezamenlijk heen en weer. *Op één keer na, vertelt Carla. Er was iets ge-*

beurd in de klas, en mijnheer Valkenburg wilde weten wie het had gedaan. De hele klas moest nablijven totdat de dader zich meldde. Zo onrechtvaardig vond ik dat! Gevolg was dat de andere kinderen al naar huis waren toen Carla eindelijk mocht vertrekken. Moest ik alleen in het donker naar huis. Mijn moeder was daar zo kwaad over. Ze is de volgende dag meegegaan naar school en heeft even heel duidelijk gemaakt dat het geen stijl was om een klein kind helemaal alleen zo'n stuk te laten fietsen. Dat vond ik wel heel lief van haar. De houding was meestal meer van: 'als je straf krijgt zal je het wel verdiend hebben'.

Vriendjes en vriendinnetjes van school kwamen nooit spelen - te ver weg - maar gelukkig waren er buurkinderen van dezelfde leeftijd. Ze hadden genoeg te beleven. Verstoppertje spelen, cantharellen zoeken, hutten bouwen, de klimboom in of schaatsen op de Bananenvijver bij de Blauwe Koepel. *En als we moesten eten floot vader op zijn vingers.*

De Zes Woningen na de verwoestende brand. Op de voorgrond de restanten van de houten schuren, waar de brand begon.

Het isolement veranderde in 1954. De bouw van het Bosbad trok de Zes Woningen de bewoonde wereld in. *Ze kwamen allemaal hun fiets bij ons stallen, dan hoefden ze geen dubbeltje voor de fietsenstalling te betalen en konden ze er snoep voor kopen in het winkeltje.*

De bouw van het Bosbad betekende ook dat de Zes Woningen eindelijk waterleiding kregen, opnieuw een stap richting Moderne Tijd. *We hadden in 1952 al elektra gekregen en daarmee ook onze eerste radio, dat vonden wij geweldig,* vertelt Wil. Carla en Wil mochten kiezen: mee op schoolreisje of een abonnement op het Bosbad. *En dan werd er bij gezegd dat je van een abonnement een hele zomer plezier had.* Bijkomend voordeel: in het Bosbad kon je douchen, dat scheelde thuis weer.

De idyllische tijd in het bos eindigde voor de Blankensteins in het voorjaar van 1959. Het gezin verhuisde naar het dorp. De zussen waren er niet rouwig om. *Je wordt ouder, je wil andere dingen. Op gymnastiek bijvoorbeeld, en nu kon ik eindelijk op Excelsior,* weet Carla nog. Het huis waar vader Blankenstein interesse in had, Oosterstraat 69, werd bij opbod verkocht in Astoria. *Bij de toiletten in Astoria, waar de veiling was, hoorde vader toevallig wat de postduivenvereniging wilde bieden: f 17.000,-. 'Daar moet ik dus net iets boven gaan zitten', dacht-ie. Zo gezegd zo gedaan. Ik weet nog dat we allemaal heel benieuwd waren toen hij thuiskwam van die veiling. En?, vroegen we. En weet je wat hij zei? 'Rol het kleed maar op, we gaan!'*

Hoe het verder ging

Met de Zes Woningen liep het slecht af. Op 23 juli 1964 ontstond er brand in de schuren die achter de woningen stonden. Iemand zou

het vuur niet goed hebben uitgemaakt na het wekken van groenten, maar er wordt ook gefluisterd dat iemand aan z'n brommer aan

Janny, Wil en Carla op locatie (foto: auteur).

het sleutelen was. De brand werd 's nachts ontdekt. Om de brandweer te waarschuwen moest er eerst iemand naar het Bosbad, waar de dichtstbijzijnde telefoon was. Drie van de zes woningen werden verwoest, waaronder ook die van de vijf jaar eerder vertrokken familie Blankenstein.

De niet beschadigde woningen zijn nog korte tijd bewoond geweest, totdat het hele rijtje werd gesloopt. Voorjaar 2018 is er een herdenkingslinde geplant op de plek van de woningen. Onder anderen Carla Nijhof-Blankenstein en Wil Groenesteijn-Blankenstein waren hier ook bij betrokken. Mogelijk komt daar ook nog een plaquette bij.

Beeld

Tenzij anders aangeven, afkomstig uit collectie familie Blankenstein.

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
Drukkerij BakkerBaarn.

Redactie

Henriëtte Beuk
Martijn van Empel
Eric Lorier
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326, 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a, 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 17.
NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen.
De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 10 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Bruna, Laanstraat 32.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends (voorzitter)
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J. van Eijk (penningmeester)
T (035) 62 269 66

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Dhr. M. van der Stoep
werkgroep Communicatie
T (035) 88 850 15

Dhr. G. de Vries
M 06 30 111 701

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA

tot mei	Expositie 'Baarn, waar Oranje zich thuisvoelt' in de Oudheidkamer.
26-mrt	Algemene Ledenvergadering in Het Brandpunt, Oude Utrechtseweg 4a te Baarn, aanvang 20.00 u, zaal open 19.30 u. Aansluitend begint om 21.00 u lezing 'Gilden door de eeuwen heen' door René van Hall.
16-apr	Lezing 'Maarten van Rossum' door de heer Wassink in Het Brandpunt, aanvang 20.00 u, zaal open 19.30 u.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Inruilactie

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.